

Christensen

ISAK GUSTAF CLASON.

In memoriam.

I mer än trettio år har Isak Gustaf Clason tillhört Nordiska museets nämnd, i tjugufem år såsom dess ordförande. I ännu längre tid, allt sedan planerna till en egen monumentalbyggnad för museet började taga gestalt, hava hans tankar, hans skapande fantasi, hans arbetskrafter och hans kritiska sinne sysslat med museets intressen.

Han var född år 1856 på Rottneby i närheten av Falun. Den 19 juli 1930 kom utan förbeådande tecken budskapet, att hans livsverk avslutats. I saknad och i sorg sänka vi våra huvuden inför minnet av denne man, som så länge med klar blick och säkra händer strävat för Nordiska museets bästa. Vi se honom reslig och spänstig, de markerade dragen speglade en intelligens av ovanliga mått. Det kännes tomt, när märkesmännen gå bort.

Å egen gård i Dalalandskapet, i vilket hans vagga stått, njöt han sina sista dagar, och där slutade han dem. Ett egendomligt sammanträffande ville, att han sist framträdde ibland oss vid firandet å Skansen av »Dalarnas dag», för några veckor sedan blott.

Han var en Dalarnas son. Och så var det naturligt, att han, som med arkitektens konstnärsögon uppfattade skönhetsvärdena i hembygdens åldriga hus och bohag, skulle kraftigt gripas av den anda och den vilja, som togo sig uttryck i Artur Hazelius' räddargärning med början däruppe i de många socknarna kring Kopparberget.

Med skaparhågen fylld av intryck från vår svenska storhetstids herrgårdar och slott hade han i unga år mött Spaniens och

Italiens färger, studerat linjerna i dessa länders, i Frankrikes och Danmarks ädlaste byggnadsverk. Och så togo storvulnheten och spelet av dagrar och toner fäste i hans konst. Men därtill kom känslan av det enkla gammalsvenska, sådant fäderna givit det uttryck i böndernas hem. Det hela göts tillhopa till ett. Och museet på Lejonslätten reste sina murar.

Den plan, som först framlades till denna byggnad å en tid, då institutionen knappt ägde bröd för dagen, kunde helt visst uppfattas såsom ett utslag av djärv yverborehet. När vid första insamlingen för en byggnadsfond modellen i gips förevisades, häpnade man vid åsynen av ett jättelikt fäste flankerat av väldiga, runda Gripsholms-torn. Fasadlängan mellan dem innehöll museisalarna, och där bakom sträckte sig parallellt den stora hallen, avsedd för de historiska festerna. Inskränkningar måste göras, ritningarna helt omarbetas. Efter år av oro och kamp kom den nuvarande byggnaden till stånd, visserligen mindre till omfattningen, men dock alltjämt ett bevis på arkitektens storslagna syn. Och vi inse nu efter mer än tjugu år, hurusom den ursprungliga planen vittnade om riktig framtidstro.

Byggnaden sådan den ter sig bakom rampen av blomsterurnor, förefaller att vara färdig utsprungen ur sin mästaress hjärna och hjärta. Men den som fått följa honom i hans arbete vet, vilka mödor och strider det kostat honom att övervinna sin egen tvekan och nå den slutliga utformningen. Byggnaden står och må i alla tider stå som ett minnesmärke över upphovsmannens fosterländska allvar och konstnärliga kraft. Smakriktningar växla, men det äkta består.

Det var Clasons tanke, att söka utnyttja museets samlingar i direkt undervisande syfte genom särskilt för ändamålet anställda lärare. På grund av sin personliga ställning till greven och grevinnan von Hallwyl, vilkas utomordentligt nobla hus i Stockholm av honom byggts, kunde han för dem klargöra betydelsen av nämnda tanke. Och resultatet blev de rika donationer, genom vilka museets professur kunnat upprättas och för framtiden säkerställas. Uppenbart är, att Tyresö slott med dess värdefulla samlingar jämte utfästelsen om nödiga medel för underhållet blivit museet givna av markisen och markisinnan Lagergren likaledes på grund av deras höga uppskattning av Clasons per-

sonlighet. Han hade under många år biträtt dem vid arbetet med slottets restaurering.

Om än de mest synliga vittnesbörden om Clasons betydelse för museet möta oss i museibyggnaden, professurens upprättande och förvärvet av Tyresö, veta vi alla, som med honom fått samarbeta, att hans verksamhet till museets fromma sträckte sig härutöver till det hela så väl som till detaljerna. Hans förut framhållna kritiska och betänksamma sinne, som främst vände sig mot honom själv, gjorde det till en inre nödvändighet för honom att med ingående noggrannhet granska förekommande frågor, större som mindre. I besittning av en stor formell begåvning ville han gärna i skrivelser, som under-tecknades med hans namn, se en viss estetisk på samma gång som logisk uppbyggnad. Med sin utomordentligt vackra handstil kunde han sålunda i koncepten göra ändringar och tillägg, som gävo åt meningarna en smakfull tornyr och klargörande skärpa. Gärna ville han också i organisatoriska frågor se en arkitektonisk resning genomförd. Det var med en viss självövertvinnelse som han vid Skansens ordnande måste ge efter på sina känslor för symmetri och regelrätt inställning i naturen av de mångskiftande byggnaderna. Men så fullt tillägnade han sig Skansens idé, att han för denna villigt och med öppen blick offrade sina innersta konstnärssyner. En glädje var det för honom, när Sollidens terrass kunde ordnas i strängare form, när Sagalidens omgivningar erhöilo en gestaltning, som närmare anslöt sig till den monumentala uppgången och de dunkla alléerna, och kanske allra mest, när han kunde se fram emot Skogaholms herrgård tronande på Skansenplatån med den soliga fasaden vänd mot en anläggning av skurna häckar och av rabatter med blomsterslingor i stiliserade mönster, sådana vi se i Svecia Antiquas teckningar.

Vi glädjas med honom, och i tacksamhet nämna vi hans namn, vördat och kärt för oss alla.

Viktor Almquist.

Genom Isak Gustaf Clasons bortgång har Nordiska museet och Skansen lidit en oersättlig förlust. Ingen var såsom han den enande länken mellan kampglad forntid och mödosam, kanske mindre glansfull nutid i institutionens historia. Clason var icke blott ett geni som byggare, utan därtill någonting ganska sällsynt som människa och ledare. Det vittnar utomordentligt om Hazelius' skarpblick, att han inom 80-talets mångtaliga och rikt rustade arkitektgeneration korade Clason som sin man — till en början visserligen vid prof. M. Isæus' sida, men inom kort allena. Efter långa förarbeten togs det första spadtaget i Lejonslättnens mark den 24 oktober 1888, och sedermera vek Clason ej från platsen för sin största skapelse knappt en enda månad ända till dags dato. Det har påpekats, och icke utan rätt, att Nordiska museets byggnad är musealt opraktisk. Men man får icke glömma att den nuvarande längan blott är en del av ett tänkt enormt komplex. Hazelius' ursprungliga mening med den nu uppförda delen var att den i huvudsak skulle tjäna representativa och administrativa uppgifter; den stora hallen skulle bliva en stämningsfylld samlingsplats för hundratal människor under nationella högtidsstunder. Så har den ju också blivit, ehuru på annat sätt än den ursprungliga meningen var; nu är det Historiens gudinna som där inrett sitt tempel. Med vilken utomordentlig kunnighet och förälskelse i detaljen denna byggnad utförts, förstår man ej, innan man vistats en tid inom dess murar; bara det sätt på vilket Clason förstod att lösa en sinnrik snickaruppgift var ganska enastående. Han berättade en gång med stolthet för mig, hur han av en gammal fransk arkitekt lärde sig att rita ett absolut dragfritt dörrfoder enligt franskt sjuttonhundratal-recept. Hur glädde han sig ej över vår egen förnämliga hantverks-tradition, ej minst i hans hemland Dalarna.

Från 1899 tillhörde Clason museets nämnd, och efter professor Carl Curman var det en självklar sak, att ordförandeklubban skulle överflyt-

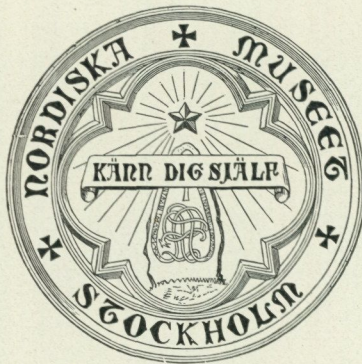
tas i Clasons hand. Med sällsynt sans och blid humor löste han sin uppgift. Hans visdom bestod icke minst i att vilja förstå och ge rätt åt de spirande krafterna inom de yngre generationerna. Småaktighet var ett ord som saknades i hans hjärtas ordbok. Han var en man i ordets grannaste bemärkelse, en väldig fura, som sugit näring invid det svenska urberget och vars krona lyfte sig vida över den andra skogen, en sådan där frötall, som genom odlarens visa avsikt kvarlämnats med tanke på kommande släkten.

Hans sista ord till oss, nedskrivna i ett brev till mig tolv dagar innan han gick bort, lydde: »Att leva, det är att växa.» Skönt tillämpade han själv detta i sitt liv. Nordiska museet kan icke göra hans minne större heder än att betrakta detta såsom hans testamente till oss.

Jag kan icke sluta dessa rader bättre än med att citera ett ord ur det äreminne som Carl Gustaf Tessin, en gång i tiden Clasons företrädare som preses i Konstakademien, höll över sin samtids yppersta arkitekt, Carl Hårleman:

»Allt omkring honom växte frodigt.»

Andreas Lindblom.

*Nordiska museets sigill, ritat av
I. G. Clason.*